

¹Бөжиг Ж. , ¹Дүйсебаев Б.Т., ¹Исин С.Г., ²Бөжиг Е.Ж.

¹Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ. Қазақстан.

²Ә. Марғұланов атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан.

КӘСІПҚОЙ ВОЛЕЙБОЛШЫЛАРДЫҢ ДЕНЕ ДАМУЫ ЖӘНЕ ӘДІС-ТӘСІЛДІК ДАЙЫНДЫҒЫН САЛЫСТЫРМАЛЫ ТҮРДЕ ТАЛДАУ

Бөжиг Жанболат, Дүйсебаев Болат Турсынович, Исин Сағадат Габдығалымович, Бөжиг Ерасыл Жанболатұлы

Кәсіпқой волейболшылардың дене дамуы және әдіс-тәсілдік дайындығын салыстырмалы түрде талдау

Аңдатпа. Мақалада кәсіпқой волейболшылардың дене дамуы және әдіс-тәсілдік дайындығын бойынша ғылыми-әдістемелік талдау және алынған мәліметтерді талдап қорыту, негізінен волейболшылардың қозғалмалы белсенділіктеріне әр түрлі көріністердегі ынталы ойларымен қажеттіліктер қарастырылды. «ВК Қарағанды» волейбол клубы мен «ВК Астана» волейбол клубы жоғары шеберлік топтарындағы волейболшы қыздардың дене дайындығының және денсаулық жағдайының жастық қарқынын салыстыра зерттелді. Аталған кәсіпқой волейбол клубтарында ойнайтын волейболшы қыздардың дене дайындығының, әдіс-тәсілдік - айла-тәсілдік дайындығының құралдары мен әдістері және волейболшылардың дайындық деңгейіне әсері зерттелді. Сонымен қатар волейболшы қыздардың ойынның әр түрлі кезеңдеріндегі әдіс-тәсілдік - айла-тәсілдік дағдыларына статистикалық талдау жүргізіліп, нәтижелері ұсынылды. Алынған нәтиже бойынша клубтар оқу-жаттығу бағдарламасына, соның ішінде спорт клубте ойын бағытындағы дене тәрбиесі оқу-жаттығу дайындықтарын ұйымдастыру мен құру бойынша ұсыныстар берілді.

Түйін сөздер: волейбол, дене дайындық, волейболшылар, әдіс-тәсілдік -айла-тәсілдік дайындық.

Bozhig Zhanbolat, Duysebaev Bolat Tursynovich, Isin Sagadat Gabdygalymovich, Bozhig Erasyly Zhanbolatuly

Comparative analysis of physical development and technical preparation of professional volleyball players

Abstract. In the article, the scientific-methodical analysis of the physical development and technical preparation of professional volleyball players and the analysis and summarization of the obtained data were considered, mainly the needs of the mobile activities of volleyball players in various forms with enthusiastic thoughts. The youth dynamics of physical fitness and health status of volleyball girls in high skill groups were studied in comparison with "VC Karaganda" volleyball club and "VC Astana" volleyball club. Means and methods of physical training, technical-tactical training of volleyball girls playing in these professional volleyball clubs and the effect on the level of training of volleyball players were studied. At the same time, a statistical analysis of the technical and tactical skills of volleyball girls in different phases of games was conducted and the results were presented. Based on the results, proposals were made for the training program of the clubs, including the organization and creation of physical training training in the sports club.

Key words: volleyball, physical training, volleyball players, technical and tactical training.

Бөжиг Жанболат, Дүйсебаев Болат Турсынович, Исин Сағадат Габдығалымович, Бөжиг Ерасыл Жанболатович

Сравнительный анализ физического развития и технической подготовленности профессиональных волейболисток

Аннотация. В статье проводится научно-методический анализ физического развития и технической подготовки профессиональных волейболисток и обобщение полученных данных, главным образом, потребности в двигательной активности волейболисток с мотивацией в различных формах. Была изучена в сравнении возрастная динамика физической подготовки и состояния здоровья девушек-волейболисток высокой квалификации волейбольных клубов «ВК Караганда» и «ВК Астана». Рассмотрены средства и методы физической подготовки, технико-тактической подготовки волейболисток, играющих в указанных профессиональных волейбольных клубах, а также влияние на уровень подготовки волейболисток. Также был проведен статистический анализ технико-тактического мастерства девушек-волейболисток в различных фазах игры и представлены результаты. По полученным результатам клубам даны рекомендации по организации и созданию учебно-тренировочной программы, в том числе учебно-тренировочной подготовки по физической культуре игровых направленности в спортивном клубе.

Ключевые слова: волейбол, физическая подготовка, волейболистки, технико-тактическая подготовка.

Кіріспе. Зерттеу тақырыбының өзектілігі төмендегідей себептермен анықталады. Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуының қазіргі кезеңі халықтың әр түрлі топтарының және денсаулық жағдайына талаптарды жоғарылатумен сипатталады.

Волейбол күрделі-әдіс-тәсілдік спорт түріне жатады. Ойыншылардың нәтижесі ең алдымен алуан түрлі әдіс-тәсілдік-айла-тәсілдік әрекетімен және арнайы дене сапасының жоғары даму деңгейімен анықталады. Ойынның тұтас және күрделі сипаты аталған факторлардың оңтайлы үйлесуін қажет етеді [1].

Волейбол өзінің жеңілдігімен, қозғалғыштығымен, әдіс-тәсілдік -айла-тәсілдік тәсілдерінің алуан түрлілігімен, әсерлі көріністерімен қызықтырып қана қоймай, сонымен бірге жекешілдік және ұжымшылдығымен және де көптеген мамандардың пікірінше, жан-жақты дене дамуы үшін қажетті тиімді құрал болып табылады.

Волейболдың танымалдылығы мен оны дене тәрбиесі жүйесінде қолдану, біріншіден, ойынның кез-келген жастағы адамдарға қол жетімділігімен, ойын ережесінің, құрал-жабдықтардың қарапайымдылығымен, ойын сайысының әсерлі көріністерімен, оны жан-жақты дене дамыту мен денсаулықты нығайту үшін пайдалану және жастардың бос уақытын ұйымдастыру барысында әсерлі әрі пайдалы белсенді демалыс түрі ретінде пайдалану мүмкіндігіне себепші болады [2-4].

Волейболшылардың ойын техникасын жоғары деңгейде меңгеруі жоғары спорттық шеберлікке жетуде шешуші роль атқарады. Ойындағы әрекеттердің тиімділігін анықтауда ең алдымен жарыстың қарапайым және күрделі жағдайында әдіс-тәсілдік тәсілдердің жоғары беріктілігімен қамтамасыз ету волейболшылардың дене дайындығымен тікелей байланысты.

Қазіргі спорттық волейбол дене дайындығының деңгейіне жоғары талап қояды. Дене дайындығы волейболшыларды дайындаудың басқа да жан-жақты тараптарымен тығыз байланысты.

Волейболмен шұғылдану – денсаулықты нығайту мен оны дамытудың әсерлі құралы.

Қалыптасқан жағдайдың себептерінің бірі спорттық ғылымның қазіргі уақыттағы жетістіктерінің жаттықтырушылардың практикалық жұмысында қалыпқа келтіру тиісті көрініс таба бермеуінен деп білеміз.

Зерттеу мақсаты: Қарағанды қаласының «ВК Қарағанды» спорт клубы қыздар командасы

ойыншыларының дене дамуы және әдіс-тәсілдік дайындығын салыстырмалы түрде талдау

Болжамы: егер «ВК Қарағанды» спорт клубы қыздар командасы ойыншыларының дене дамуы және әдіс-тәсілдік дайындығын бір жүйеде ұштастыра алсақ, онда волейболшы қыздардың кәсіби шеберлігі шыңдала түседі, өйткені команданың жетістіктері жеке ойыншылардың кәсіби шеберлігіне тікелей байланысты.

Зерттеу міндеттері:

1. Тақырып бойынша ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау.

2. Кәсіби волейболшылардың бейімділігін қалыптастырудың педагогикалық шарттарын ғылыми-теориялық тұрғыдан айқындау.

3. Кәсіпқой волейболшы қыздардың дене дамуы және әдіс-тәсілдік дайындығын салыстырмалы түрде дәлелдеу.

Негізгі бөлім. *Ғылыми әдістемелік әдебиеттерді талдау.* Зерттелетін мәселе бойынша ғылыми-әдістемелік талдау және алынған мәліметтерді талдап қорыту, негізінен волейболшылардың қозғалмалы белсенділіктеріне әр түрлі формаларында ынталы ойларымен қажеттіліктер қарастырылды, волейболшылардың дене дайындығының және денсаулық жағдайының жастық динамикасы зерттелді, волейболшылардың дене дайындығының, әдіс-тәсілдік, айла-тәсілдік дайындығының құралдары мен әдістері және волейболшылардың дайындық деңгейіне әсері зерттелді. Клуб бағдарламасында дене тәрбиесі бойынша оқу материалдарын тарату сұрақтары, соның ішінде спорт клубте ойын бағытындағы дене тәрбиесі оқу-жаттығу дайындықтарын ұйымдастыру мен құру мәселелері талданды.

Волейболшылардың дене белсенділігі спорт түрі оқу-жаттығу сабақтарға ынталандыру, жүйелілік, оқу-жаттығу сабақтардың жиілігі, бір жаттығудың ұзақтығы және бір жұмадағы оқу-жаттығу сабақ уақытының саласы, оқу-жаттығу сабақты ұйымдастыру формалары сияқты параметрлері бойынша зерттелді. Сонымен қатар волейболшылардың ерте жастан бастап спорттың сол немесе басқа түрлерімен айналысудың мақсатқа лайықтылығы жөнінде талдау жасалды.

Педагогикалық бақылау. Бақылаудың барлық кезең бойына оқу-жаттығу үдерісімен айналысу кезінде жүйелі бақылаулар ұйымдастырылды.

Волейболшылардың оқу-жаттығу сабақтарға және дене жаттығуларын ұйымдастырудың әр түрлі әдістемелеріне, оқу-жаттығу дайындықтарына деген қажеттіліктерге, ал сонымен қатар

олардың көлемі мен жүргізу жағдайларына қатынасы ескерілді.

Педагогикалық сараптама «ВК Қарағанды» кәсіби спорт клубы базасында жүзеге асырылды. Ол әдебиет көздерін теориялық талдау және талдап қорыту нәтижесінде алынған жағдайлардың және ойын бағытындағы оқу-жаттығу дайындықтарын ұйымдастыру және құру мәселесі бойынша педагогикалық бақылаулар мәліметтерін қабылдау мақсатымен жүргізілді.

Бақылау сынақтары. Волейболшылардың дене дайындық деңгейін анықтау үшін бақылау сынақтар қатары пайдаланылды: Бойдың ұзындығы, дене салмағы, шабуылда биіктігі мен тосқауыл қою биіктіктері.

Бойдың ұзындығын мен дене салмағы көрсеткіштерін арифметикалық өлшемдер негізінде алдық.

Шабуылда биіктігі мен тосқауыл қою биіктіктері өлшемдерін В.М.Абалаковтың құрылысының көмегімен анықталды [5].

Ол сантиметрдің лентадан тұрды, оның бір шеті оқушының беліне байланды, ал екіншісі еденге бекітілген пластинканың имегіне кигізілді. Секірудің алдында зерттелуші пластинка параллелді түрде орналасқан табандардың арасында орналасатындай етіп, жартылай отыру күйін қабылдады. Аяқты, денені белсенді түрде бүгіп және қолдарымен серпіп, оқушы жоғары қарай секіреді. Секіріс биіктігі оны орындауға дейін және кейін имектің бойындағы сызықта көрсеткіштердің әр түрлілігі бойынша анықталды. Үш әрекеттен жақсы нәтиже есепке алынды.

Таңдалмалы таралымдардың негізгі сипаттамаларын анықтау кезінде (спортша арифметикалық, стандартты ауытқулар, спортша арифметикалықтың қателігі, вариация коэффициенті) жалпы қабылданған статистикалық әдістер қолданылды.

Зерттеудің нәтижесі. «ВК Қарағанды» кәсіби спорт клубы қыздар тобы және «ВК Астана» кәсіби спорт клубы қыздар тобы бағ-дарламасы бойынша волейболмен кәсіби айналысатын жоғары шеберлік топтарытағы қыз балаларға антропометриялық және дене дайындығы көрсеткіштерін 1,2 және 3 кестелерде келтірілген.

Біздің экспериментке «ВК Қарағанды волейбол» клубында ойнайтын 12 спортшы, ал «ВК Астана волейбол» клубы 12 спортшы, барлығы 24 спортшы қыздар қатысты.

Ұсынылған мәліметтерден көрініп тұрғандай, қыз спортшылардың дене дайындығының қажетті деңгейінде шамамен бірдей және анық өзгешеліктер байқалмайды.

Ойындық бағыттағы оқу-жаттығу дайындықтарының және қарапайым оқу-жаттығу дайындықтарының спортшылар ағзасына әсері, олардың дене дайындығы ерекше түрде өзгешеленеді. Осылай, бастапқы және соңғы нәтижелерінің сенімді өзгешеліктері барлық оқытылатын параметрлер бойынша бес топтарда байқалады. Бойдың ұзындығы, дене салмағы, шабуылда биіктігі мен тосқауыл қою биіктіктері бойынша ВК Қарағанды волейбол клубы жоғары шеберлік топтарытағы қыздары ВК Астана волейбол клубы жоғары шеберлік топтарытағы қыз балалар көрсеткіштері жоғары екені анықтайды.

1 кесте – «Қарағанды» қыздар волейбол клубы ойыншыларының арифметикалық және дене дайындығы көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Арифметикалық көрсеткіштері			
	M	δ	m	V
Ойыншылардың бойы (см)	180	4,29	1,33	2,38
Ойыншылардың салмағы (кг)	70,6	4,6	1,38	6,5
Ойыншылардың шабуылдау биіктігі (см)	269,1	4,9	1,47	1,87
Ойыншылардың тосқауыл қою биіктігі (см)	253,8	6,44	1,9	2,53

2 кесте – «Астана» қыздар волейбол клубы ойыншыларының арифметикалық және дене дайындығы көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Арифметикалық көрсеткіштері			
	M	δ	m	V
Ойыншылардың бойы (см)	178,5	6,75	1,95	3,77
Ойыншылардың салмағы (кг)	70	6,75	2,03	9,6
Ойыншылардың шабуылдау биіктігі (см)	267,1	8,89	2,67	3,33
Ойыншылардың тосқауыл қою биіктігі (см)	246,75	7,66	2,3	3,1

Атап айтар болсақ, ойыншылар бойының орта көрсеткіштері бойынша Қарағанды волейбол клубы 180 см болса, Астана волейбол клубы ойыншыларында 178,5 см болып, айырмашылық >1,5

см ұзын екені белгі болып, айырмашылық <0,6 кг жеңіл екені белгі болды, бұл салыстырмалы түрде 0,84% көрсеткіш айқындалды, бұл салыстырмалы түрде 0,8% көрсеткіш болып отыр.

3 кесте - «Қарағанды» және «Астана» қыздар волейбол клубы ойыншыларының арифметикалық және дене дайындығы көрсеткіштері айырмашылығы

Көрсеткіштер	Қарағанды ВК	Астана ВК	АК	ПК
	$M_1 \pm m_1$	$M_2 \pm m_2$		
Ойыншылардың бойы (см)	180 $\pm$ 1,33	178,5 $\pm$ 1,95	1,5	0,8%
Ойыншылардың салмағы (кг)	70,6 $\pm$ 1,38	70 $\pm$ 2,03	0,6	0,84%
Ойыншылардың шабуылдау биіктігі (см)	269,1 $\pm$ 1,47	267,1 $\pm$ 2,67	2	0,74%
Ойыншылардың тосқауыл қою биіктігі (см)	253,8 $\pm$ 1,9	246,75 $\pm$ 2,3	7,05	2,77%

Ал, ойыншылар салмағының орта көрсеткіштері бойынша Қарағанды волейбол клубы 70,6 кг болса, Астана волейбол клубы ойыншыларында 70 кг.

Ойыншылардың шабуыл жасау биіктігінен орта көрсеткіштері бойынша Қарағанды волейбол клубы 269,1 см болса, Астана волейбол клубы ойыншыларында 267,1 см болып, айырмашылық >2 см биік екені байқалса бұл салыстырмалы түрде 0,74% көрсеткіш екен.

Керісінше ойыншылардың тосқауыл қою биіктігінен орта көрсеткіштері бойынша Қарағанды волейбол клубы 253,8 см болса, Астана волейбол клубы ойыншыларында 246,75 см болып, айырмашылық >7,05 см биіктен жаба алатыны белгі болды, бұл салыстырмалы түрде 2,77% көрсеткішпен басым болып отыр.

«ВК Қарағанды волейбол клубы» мен «ВК Астана волейбол клубы» жоғары шеберлік топтары спортшылардың оқу қызметінің көрсеткіштері мен дене дайындағының деңгейіне оқу-жаттығу дайындықтарынның әсер ету сипаты.

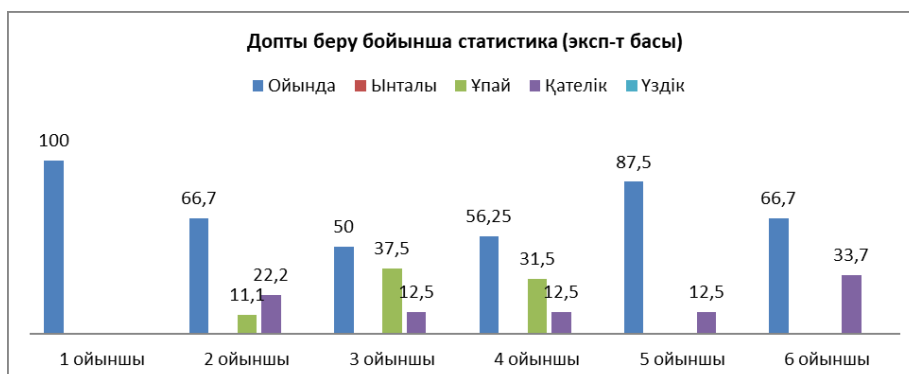
Қарапайым және сараптамалық бағдарлама бойынша айналысатын «ВК Қарағанды волейбол клубы»-«ВК Астана волейбол клубы» жоғары шеберлік топтары спортшылардың дене дайындығының деңгейі мен оқу-жаттығу дайындықтарынның көлемінің жылдық өзара байланыстарын талдау кезінде қарастырылатын құбылыстардың негізгі даму тенденциясын бейнелейтін сипаттамалық ерекшеліктерін бөліп көрсетейік. Ең алдымен зерттелетін параметрлерінің бастапқы мәндерінің салыстырмалы үйлесімділігі кезінде оқу жылы ішінде олардың өзара байланысты әр түрлі жоспарлы сипатын белгілеп көрсетейік.

Ойнау бағыттағы оқу-жаттығу дайындықтарын жүргізуге «ВК Қарағанды волейбол клубы» және «ВК Астана волейбол клубы» жоғары шеберлік топтарытағы спортшыларға кешенді бағдарламалардың барлық бөлімдерін тиімді орындауға көмектесті.

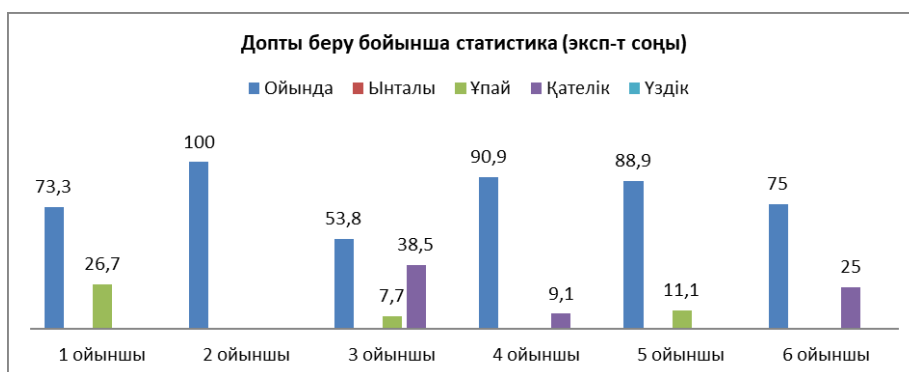
ВК Қарағанды волейбол клубы-ВК Астана волейбол клубы жоғары шеберлік топтары

спортшыларында ойын бағыттағы оқу-жаттығу дайындықтарын жүргізу

волейболшылардың қызығушылығын жақсартуға көмектесті, оқу-жаттығу сабаққа қатысу жоғары болуы.

1 сурет - Допты беру бойынша статистика диаграммасы (эксп-т басы)

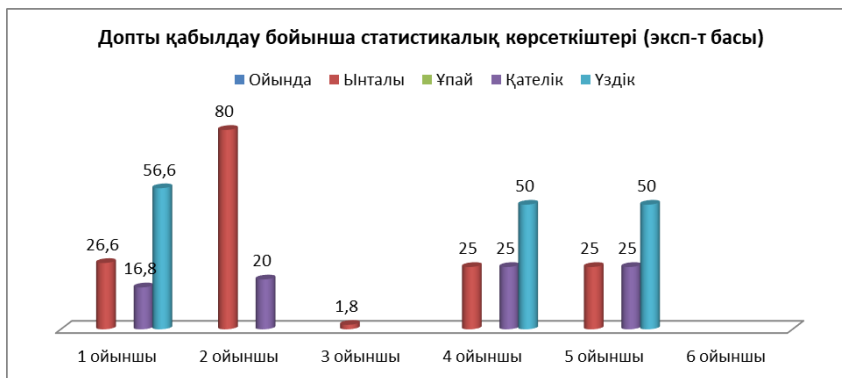
2 сурет - Допты беру бойынша статистика диаграммасы (эксп-т соңы)

Жүргізілген зерттеу нәтижесін саралайтын болсақ 1-2 суретте «допты беру» көрсеткіші бойынша бірінші ойыншы эксперимент басында 100 пайыз берген ойында болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 73,3 пайыз ойында, 26,7 пайызы ұпай әперген. Екінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 66,7 пайыз берген ойында, 11,1 ұпай әкелген, 22,2 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 100 пайыз ойында болған.

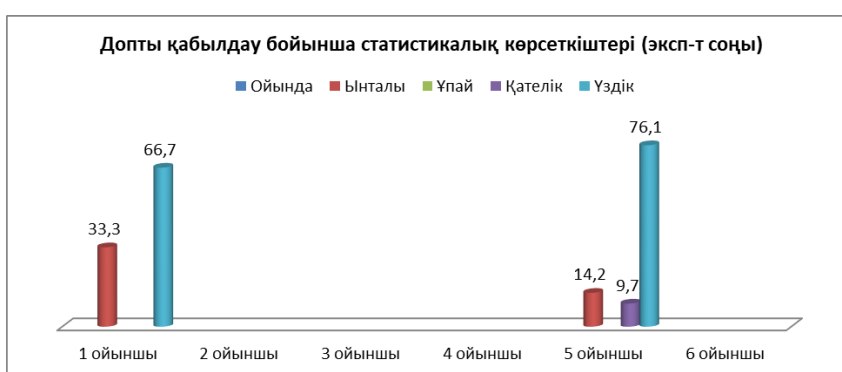
Үшінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 50 пайыз берген ойында, 37,5 ұпай әкелген, 12,5 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 53,8 пайыз ойынға араласып, көрсеткішін <3,8 пайызға өсірген, 7,7 пайыз ұпай әкелсе, тиімділік көрсеткішін >29,8 пайызға төмендеткен, 38,5 пайыз қателікке бой алдырып, >12 пайызға төмен көрсеткіш көрсеткен. Төртінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 56,25 пайыз

берген ойында, 31,5 ұпай әкелген, 12,5 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 90,9 пайыз ойында үздік ойынап <34,65 пайызға жоғарлатқан, ұпай әпермеседе, 9,1 пайызы қате көрсеткіш көрсетіп, қателігін <3,4 пайызға жоя алған.

Бесінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 87,5 пайыз берген ойында, 12,5 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 88,9 пайыз ойынға қатысып көрсеткішін <1,4 сәлде болса жақсартып, 11,1 пайызы ұпай әкеліп, тиімдік көрсеткішін осынша <11,1 пайызға арттырған. Алтыншы ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 66,7 пайыз берген ойында, 33,3 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 75 пайыз ойында болып <8,3 пайызға шеберлігін жоғарлатқан, 25 пайыз доп қателікке бой алдырып, > 8,3 пайызға жақсартқан.

3 сурет - Допты қабылдау бойынша статистика диаграммасы (эксп-т басы)

4 сурет - Допты қабылдау бойынша статистика диаграммасы (эксп-т соңы)

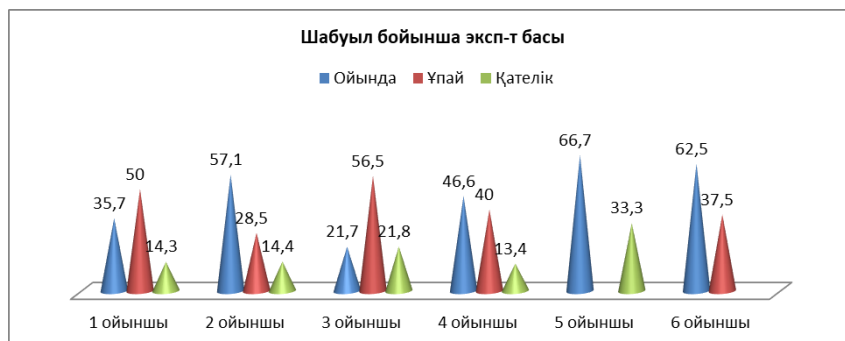
Зерттеу нәтижесін саралайтын болсақ «допты қабылдау» көрсеткіші бойынша 3-4 суретте бірінші ойыншы эксперимент басында 56,6 пайыз ойында үздік болса, 26,6 пайыз ынталы, 16,8 пайыз қателік жіберген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 66,7 пайыз ойында үздік болып жеке көрсеткішін <10,1 пайызға жақсатқан, 33,3 пайыз ынталы болып, <6,7 пайызға көтеріп, қателікке бой алдырмаған. Екінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 80 пайыз берген ынталы, 20 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде ешқандай доп қабылдаман. Үшінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 1,8 пайыз ойында ынталы болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде допты қабылдауға қатыспаған. Төртінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 50 пайыз үздік көрсеткіш көрсетсе, 25 пайыз ынталы болған, 25 пайыз қателік жіберген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 100 пайыз қабылдау жасамаған. Бесінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 50 пайыз үздік ойын көрсетсе, 25 пайыз ынталы болған, 25 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы

көрсеткішінде 76,1 пайыз үздік ойын көрсетіп көрсеткішін <26,1 пайызға жақсартқан. Алтыншы ойыншының көрсеткіші эксперимент басында да, эксперимент соңындағы көрсеткішінде ойынға қатыспаған.

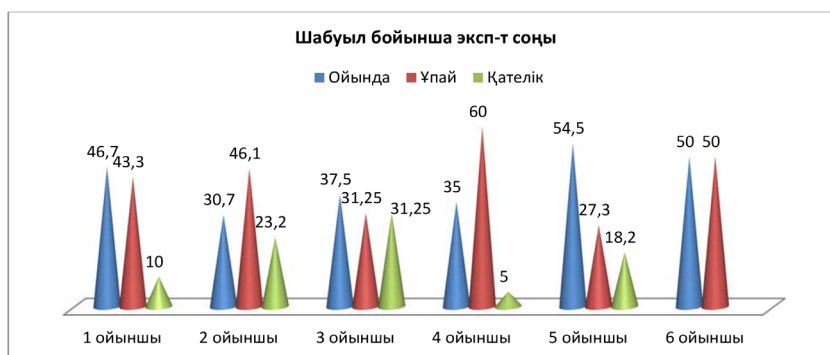
Ойын барысында жүргізілген зерттеу нәтижесін саралайтын болсақ «шабуыл» көрсеткіші бойынша 5-6 суретте бірінші ойыншы эксперимент басында 35,7 пайыз ойында үздік болса, 50 пайыз ұпай жинаған, 14,3 пайыз қателік жіберген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 46,7 пайыз ойында үздік болып жеке көрсеткішін <11 пайызға жақсатқан, 33,3 пайызға ұпай жинап, >6,7 пайызға төмендеткен, 10 пайызға қателікке бой алдырып, көрсеткішін <4,3 пайызға жоғарлатқан. Екінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 57,1 пайыз ойынға араласқан, 28,5 пайыз ұпай жинай алған, 14,4 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 30,7 пайыз ойынға араласып, >26,4 пайызға сылбыр араласқан, 46,1 пайызға тиімді ойнап ұпай жинаған, 17,6 пайызға көтерген, сонымен қатар >23,2 пайызға қателікке бой алдырып, 8,8 пайызға төмендеткен. Үшінші

ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 21,7 пайыз ойында үздік болса, 56,5 пайыз тиімді ойнап ұпай жинаған, 21,8 пайыз қателікке жол

берген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 37,5 пайыз ойнап, көрсеткішін 15,8 пайызға көтерген.

5 сурет - Шабуыл бойынша статистика диаграммасы (эксп-т басы)

6 сурет - Шабуыл бойынша статистика диаграммасы (эксп-т соңы)

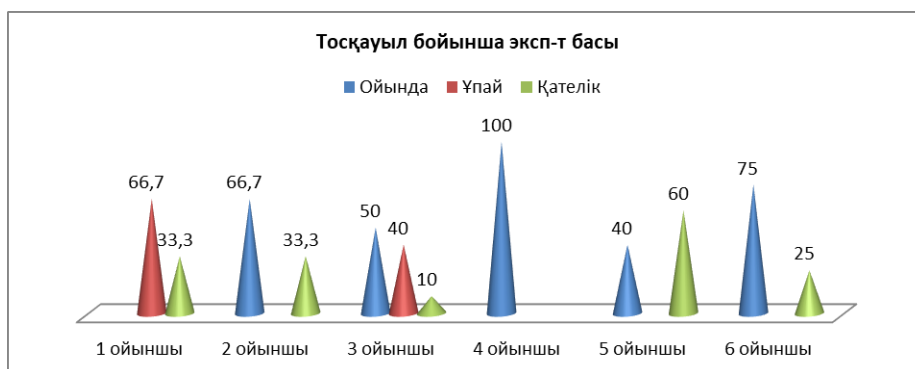
Төртінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 46,6 пайыз үздік көрсеткіш көрсетсе, 40 пайыз ұпай жинай алған, 13,4 пайыз қателік жіберген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 35 пайыз ойында болып, >11,1 пайызға енжарлық танытса, <60 пайызға ұпай алу көрсеткіші жоғарлап, <46,6 пайызға тиімділігі артқан, керісінше қателікке бой алдыруы 5 пайыз болып, >8,4 пайызға кемшілігін жөңдей алған. Бесінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 66,7 пайыз үздік ойын көрсетсе, 33,3 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 54,5 пайыз үздік ойын көрсетіп көрсеткішін 12,2 пайызға ойындағы белсенділігін төмендеткен, <27,3 пайыз көрсеткішпен ұпай жинаған, 18,2 пайызға қателікке жол берседе, >15,1 пайызға қателік жіберу көрсеткішін төмендеткен. Алтыншы ойыншының көрсеткіші эксперимент басында да 62,5 пайыз ойында доппен жұмыс жасаса, 37,5 пайыз ұпай жинаған, эксперимент соңындағы

көрсеткішінде ойынға 50 пайыз араласып, >12,5 пайыз қарқынын азайтқан, ұпай алу көрсеткіші 50 пайыз болып, <12,5 пайызға тиімді ойнаған.

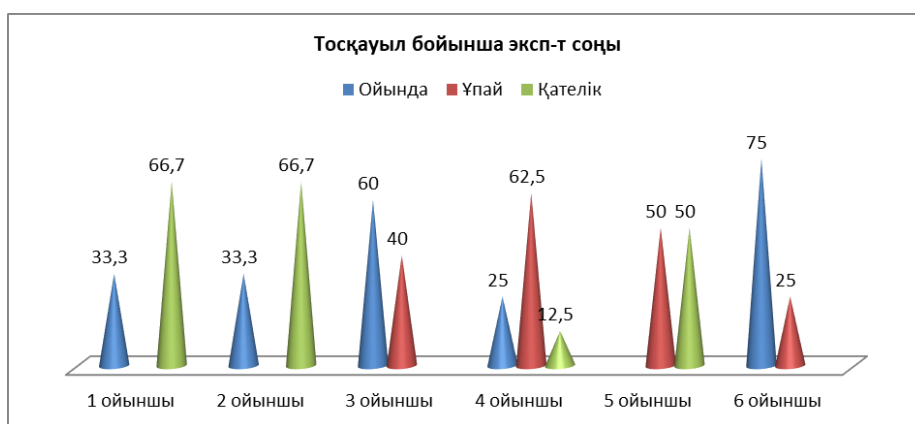
Ойынға жүргізілген зерттеу нәтижесін саралайтын болсақ «тосқауыл» (7-8 суретте) көрсеткіші бойынша бірінші ойыншы эксперимент басында ойында 66,7 пайыз ұпай жинаса, 33,3 пайыз қателік жіберген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 33,3 пайыз ойында белсенділік танытып жеке көрсеткішін <33,4 пайызға жақсатқан, ұпай жинай алмаған, 66,7 пайызға қателікке бой алдырып, көрсеткішін >33,4 пайызға нашарлатқан. Екінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 66,3 пайыз ойынға араласқан, 33,3 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 33,3 пайыз ойынға араласып, >33,4 пайызға нәтижелігін төмендеткен, тіпті >66,7 пайызға қателікке бой алдырып, 33,4 пайызға нашар ойын көрсеткен. Үшінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 50 пайыз ойында үздік болса, 40 пайыз тиімді ойнап ұпай

жинаған, 10 пайыз қателікке жол берген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 60 пайыз ойынап,

көрсеткішін 10 пайызға көтерген, 40 пайыз ұпай жинап, деңгейін сақтап қалған.

7 сурет - Тосқауыл бойынша статистика диаграммасы (эксп-т басы)

8 сурет - Тосқауыл бойынша статистика диаграммасы (эксп-т соңы)

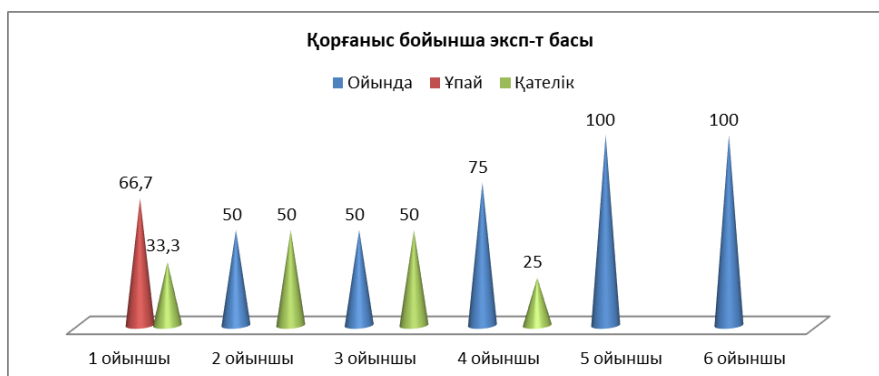
Төртінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 100 пайыз үздік көрсеткіш көрсетсе, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 25 пайыз ойында болып, >75 пайызға енжарлық танытса, <62,5 пайызға ұпай алу көрсеткіші жоғарлап, <62,5 пайызға тиімділігі артқан, керісінше қателікке бой алдыруы 12,5 пайыз болып, >12,5 пайызға қателікке жел берген. Бесінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 40 пайыз үздік ойын көрсетсе, 60 пайыз қателік жіберген болса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде <50 пайыз көрсеткішпен ұпай жинаған, 50 пайызға қателікке жол берседе, >10 пайызға қателік жіберу көрсеткішін төмендеткен. Алтыншы ойыншының көрсеткіші эксперимент басында да 75 пайыз ойында доппен жұмыс жасаса, 25 пайыз қателікке жол берсе, эксперимент соңындағы көрсеткішінде ойынға 75 пайыз араласып, қарқынын сақтаған, ұпай алу көрсеткіші 25 пайыз болып, <25 пайызға тиімді ойнаған.

Қарағанды командасы мен Астана командасы арасындағы екі сезондағы ойынға жүргізілген зерттеу нәтижесін саралайтын болсақ «қорғаныс» көрсеткіші бойынша (9-10 суреттен) бірінші ойыншы эксперимент басында ойында ойын барысында 66,7 пайыз ұпай жинаса, 33,3 пайыз қателік жіберген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 20 пайыз ойынға араласып, ойын барысында 30 пайыз ұпай жинап жеке көрсеткішін >36,7 пайызға тиімділігін түсірген, 50 пайызға қателікке бой алдырып, көрсеткішін >16,7 пайызға жоғалтқан. Екінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 50 пайыз ойынға араласқан, 50 пайыз қателікке жол берген, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 100 пайыз ойынға араласып, <50 пайызға нәтижелігін көтерген. Үшінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 50 пайыз ойында үздік болса, 50 пайыз қателікке жол берген, эксперимент соңындағы

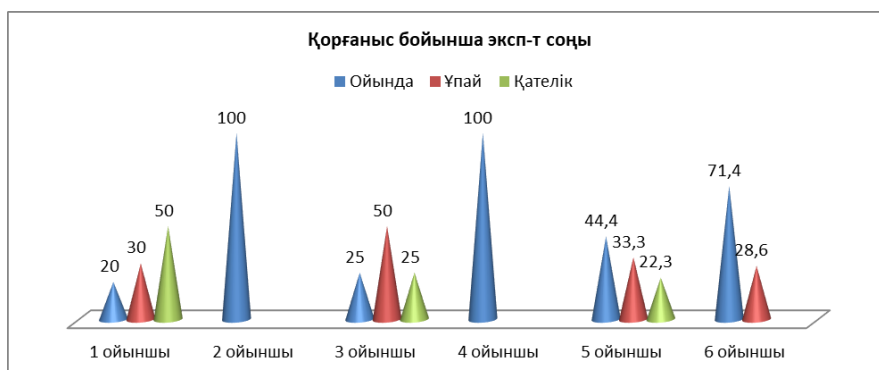

көрсеткішінде 25 пайыз ойында болып, 50 пайыз ұпай жинап, 50 пайыз тиімді ойын көрсете

алған, 25 пайызға қателікке жол беріп, десе де <25 пайызға жақсарған.

9 сурет – Қорғаныс бойынша статистика диаграммасы (эксп-т басы)

10 сурет – Қорғаныс бойынша статистика диаграммасы (эксп-т соңы)

Төртінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 75 пайыз үздік көрсеткіш көрсетсе, 25 пайыз қателікке бой алдырған, эксперимент соңында ойындағы көрсеткішінде 100 пайыз ойынға араласқан. Бесінші ойыншының көрсеткіші эксперимент басында 100 пайыз үздік ойын көрсетсе, эксперимент соңындағы көрсеткішінде 44,4 пайыз ойынға араласып, >55,6 пайызға кеш араласқан. Керісінше <33,3 пайыз көрсеткішпен ұпай жинаған, 22,3 пайызға қателікке жол берседе, >22,3 пайызға қателік жіберген. Алтыншы ойыншының көрсеткіші эксперимент басында да 100 пайыз ойында доппен жұмыс жасаса, эксперимент соңындағы көрсеткішінде ойынға 71,4 пайыз араласып, қарқынын 28,6 пайызға жоғалтқан, ұпай алу көрсеткіші 28,6 пайыз болып, <28,6 пайызға тиімді ойнаған.

Қорытынды:

ВК Қарағанды волейбол клубы және ВК Астана волейбол клубы жоғары шеберлік топ-

тарытарда ойындық бағыттағы оқу-жатттығу дайындықтарынн жүргізу дәстүрлі бағдарлама бойынша оқу-жатттығу сабақтарға салыстыру бойынша келесідей жағымды өзгерістерге әкеледі:

деңсаулығы бойынша оқу-жатттығу сабақтарды қалдыру 23%-ға, ал себепсіз – 27 %-ға қысқарды;

сараптамалық топтарда оқу жылының кезеңінде дене дайындығының паратерлерінің сенімді өзгешеліктері жағдайлардың 97%, ал бақылаушыда тек қана - 72%-да белгіленді.

ВК Қарағанды волейбол клубы және ВК Астана волейбол клубы жоғары шеберлік топтарытарда ойындық бағыттағы оқу-жатттығу дайындықтарынн жүргізудің жасалған және сараптамалық тұрғыдан тексерілген педагогикалық технологиясы оқытудың белгіленген үлгісінің пайдаланылмаған резервтерін ашуға, клубтік дене шынықтырудың тиімділігін арттыру көмектеседі.

Ойындық бағыттағы оқу-жаттығу сабақтарды жүргізетін жаттықтырушы келесідей ұсыныстар:

– біріншіден, спортшыларда оқу-жаттығу дайындықтарына және, соның ішінде спорт ойындарына қажеттілікті қалыптастыру қажет;

– екіншіден, қазіргі заманғы әдістемелерді пайдаланып, айналысушылардың дене дайын-

дығының деңгейін және деңсаулығын анықтау мақсатымен бастапқы тестілеуді өткізу;

– үшіншіден, жасалған жылдық оқу жоспарын пайдалану кезінде орындалған ойын жұмыстарының есебін олардың мамандандырылуы, бағытталуы, қиындығы және мөлшерін ескеретін жаттығулардың біліктілігі бойынша жүргізу.

Әдебиеттер

- 1 Бөдеев М.Т., Рамашов Н.Р. Спорт ойындары. - Өңделіп, толықт. 2-ші басылым. – Алматы: Мектеп, 2016. – 280 б.
- 2 Фербер Е.А. Физическая подготовка волейболистов. – Алматы: Эпиграф, 2016. – 74 с.
- 3 Sopa I.S., Pomohaci M. The importance of volleyball game in physical education lessons at gymnasium level // Analele Universității din Oradea: Fascicula Educație Fizică și Sport. – 2020. Art.- 30102-860. – Pp. 17-25.
- 4 Li P., Wang W., Liu H., Zhang C., Hastie P.A. The Impact of Sport Education on Chinese Physical Education Majors' Volleyball Competence and Knowledge // Sustainability. – 2022. – №14(3) – Pp. 1187. <https://doi.org/10.3390/su14031187>
- 5 Спортивные игры: правила, тактика, техника / под общ. ред. Е. В. Конеевой. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Юрайт, 2021. – 322 с.

References

- 1 Bodeev M.T., Ramashov N.R. Sport oiyndary. – Өңделіп, толықт. 2-ші басылым. – Алматы: Мектеп, 2016. – 280 б.
- 2 Ferber E.A. Fizicheskaya podgotovka volejbolistov. – Алматы: Epigraf, 2016. – 74 с.
- 3 Sopa I.S., Pomohaci M. The importance of volleyball game in physical education lessons at gymnasium level // Analele Universității din Oradea: Fascicula Educație Fizică și Sport. – 2020. Art. – 30102-860. – Rr. 17-25.
- 4 Li P., Wang W., Liu H., Zhang C., Hastie P.A. The Impact of Sport Education on Chinese Physical Education Majors' Volleyball Competence and Knowledge // Sustainability. – 2022. – №14(3) – Rr. 1187. <https://doi.org/10.3390/su14031187>
- 5 Sportivnye igry: pravila. taktika, tekhnika. / pod obshch. red. E. V. Koneevoy. – 2-e izd., ispr. i dop. – M.: YUrajt, 2021. – 322 s.

<p>Хат-хабарларға арналған автор (бірінші автор) Божиг Жанболат, педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан, e-mail: janbolatbei@mail.ru ORCID ID-0000-0003-2132-2642</p>	<p>Автор для корреспонденции (первый автор) Божиг Жанболат – кандидат педагогических наук, профессор Карагандинского университета имени Е.А. Букетова, г. Караганды, Казахстан e-mail: janbolatbei@mail.ru ORCID ID- 0000-0003-2132-2642</p>	<p>The Author for Correspondence (The First Author) Bozhig Zhanbolat, Master of Pedagogical Sciences, Professor, Karaganda University named after E.A.Buketov, Karaganda, Kazakhstan, e-mail: janbolatbei@mail.ru. ORCID ID-0000-0003-2132-2642.</p>
---	--	--